

Invalidiliitto ry:n puheenvuoro
Kuntoutuksen pyöreän pöydän keskustelussa

Invalidiliitto kiittää ministeri Krista Kiurua mahdollisuudesta osallistua tähän fyysisesti vammaisille ja toimintaesteisille henkilöille tärkeästä aiheesta käytävään keskusteluun.

Kuntouksessa tulee erottaa lyhytaikainen kuntoutus sekä vaikeasti vammaisille suunnattu pitkäaikainen, usein elämän mittainen lääkinällinen kuntoutus. Tämän jatkuvaluonteisen kuntoutuksen tulee olla riittävää, sopivaa ja vaikuttavaa. Kuntoutus on tarvitsijalleen merkityksellistä, turvaten tälle pienelle, mutta heterogeeniselle ryhmälle välttämättömän päivittäisen toimintakyvyn edistämisen tai ylläpitämisen. Asianmukainen kuntoutus vahvistaa kunkin vammaisen ihmisen yksilöllistä työ- ja toimintakykyä, itsenäisyyttä sekä osallisuuden mahdollisuuksia. Tätä tukee kuntoutuksessa huomioitava ICF-viitekehys.

Invalidiliitto pitää välttämättömänä, että sairauden tai vamman akuuttihoiton yhteydessä tulee kuntoutustarve aina arvioitavaksi osana kiinteää, katkeamatonta hoitopolkua. Nyt ne näyttäytyvät erillisinä asioina ja väliinputoamia kuntoutuksen osalta tapahtuu. Nykyinen järjestelmä ei tue kuntoutuksen oikea-aikaisuuden tavoitetta kuntoutukselle ja siten heikentää saavutettavissa olevia tavoitteita.

Laitoskuntoutus, lääkinällisen kuntoutuksen avoterapiat sekä apuvälineet ovat välineitä, jotka lisäävät yksilön mahdollisuutta osallistua yhteiskuntaan oman toimintakykynsä mukaisesti. Suomessa on korkealaatuista kuntoutuksen osaamista ja meidän tulee varmistaa että tämä osaaminen säilyy ja se hyödynnetään täysimääräisesti kuntoutusta tarvitsevien ihmisten hyväksi. Osallisuus edellyttää myös sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä. Myös sairastuneen/vammautuneen lähipiiri tarvitsee usein kuntoutustoimenpiteitä, esimerkiksi sopeutumisvalmennusta. Tältä osin järjestöjen tuottamalla kuntoutuksella on vahvat perinteet ja osaaminen, minkä resurssit tulee jatkossakin varmistaa.

Usein iän karttumisen tuo monille vammaisille lisähaasteita. Tämä korostaa kuntoutustoimenpiteiden sovittamista yksilölliseen tilanteeseen, jotta myös vammaisilla ikäihmisillä säilyisi mahdollisuus asua kotonaan riittävien ja oikeanlaisten palveluiden turvin mahdollisimman pitkään, jos he niin haluavat.

Tästä syystä myös yli 65-vuotiaiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden ihmisten elämänmittaiseen kuntoutustarpeeseen tulisi vastata nykyistä paremmin.

Invalidiliitto teki syksyllä 2019 selvityksen liikkumisen apuvälineiden käyttäjäkokemuksista. Vastaajista 86 % ilmoitti apuvälineen vastaavan yksilöllistä tarvetta vähintään hyvin. 14 % vastaajista totesi apuvälineiden toimivuudessa olevan puutteita. Vastaajat kokevat tärkeäksi, että heitä kuultaisiin apuvälineasiassa, jotta käyttäjän kokonaistilanne tulee paremmin huomioiduksi. Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet kompensoivat toimintakyvyn rajoitteita ja ovat siten päivittäisissä toiminnoissa välttämättömiä.

26.2.2020

Apuvälineitä arvioitaessa tulee huomioida apuvälineen käyttäjän toimintakyky, yksilölliset tarpeet sekä toimintaympäristöt ja apuvälineen luovutuksen yhteydessä tarvitaan asianmukainen käytön ohjaus. Tekemämme selvityksen mukaan apuvälineprosessit saattavat kestää yli puoli vuotta aiheuttaen kohtuuttomia rajoituksia ja haasteita vammaisen ihmisen toimintamahdollisuuksille. Lisäksi vastaavanlaiset ongelmatilanteet aiheutuvat ruuhkautuneista apuvälinehuoltopalveluista. Invalidiliitto pitää tavoitteena, että rikkoutuneiden apuvälineiden huoltopalveluita olisi saatavilla iltaisin sekä viikonloppuisin, jotta vammaisten ihmisten liikkuminen ja osallistuminen pystytään varmistamaan.

Invalidiliitto pitää tärkeänä että STM nimeää ja koordinoi apuvälineiden valtakunnallisia luovutusperusteita laativan työryhmän työtä.

Yksittäisenä yksityiskohtana nostan vielä esille keskustelun avustajakoirien merkityksestä apuvälineenä. Yleisimpiä tehtäviä, joita avustajakoirat tekevät ovat mm. esineiden nostot, noudot ja kantaminen kotona sekä esim. kaupassa, erilaisten painikkeiden käyttö esim. valokatkaisijat ja hissien ja liikennevalojen painikkeet, sekä avustaminen pukeutumisessa.

YK:n vammaissopimuksen toimeenpanolain perustelujen (HE 284/2014 vp s. 58) mukaan vammaisten ihmisten henkilökohtaista liikkumista edistää myös eläimen antama apu ja tuki. Itä-Suomen yliopiston vuonna 2019 tekemässä, kenties kattavimmassa aiheeseen liittyvässä selvityksessä maailmassa, todettiin avustajakoiraa käyttävien henkilöiden hyötyvän kiistattomasti avustajakoirasta arjessaan.

Vuonna 2012 voimaantulleessa apuvälineasetuksen taustamuistiossa avustajakoira on rinnastettu apuvälineeksi kuten opaskoirakin. Invalidiliitto pitää tärkeänä, että avustajakoirien asema tunnustetaan yhdenvertaiseksi opaskoirien kanssa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

26.2.2020

Hannu Kapanen
kuntoutusasiantuntija

Riitta Saksanen
Sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija